

Vigselgudstjänsten

Allmänt om vigselgudstjänstens historia och sammanhang

Motiven för äktenskap har sett olika ut genom tiderna. Ett tidigt skäl var kontroll av arvet. Männen ville försäkra sig om att egendom ärvdes i rakt nedstigande led. Kvinnans uppgift blev att föda barn, företrädesvis söner, och hon bands vid mannen genom äktenskapet. Barnen var alltså anledningen till äktenskapet, men på ett helt annat sätt än idag.

I bondesamhället blev det gemensamma arbetet ett bärande motiv. Det var viktigt för både man och kvinna att gifta sig med en god arbetskamrat. Tillsammans skulle man driva jordbruk och den gemensamma kunskapen blev livsavgörande. Intressant är att när borgarsamhället växte fram kunde man märka en skillnad i brudens ålder. I städerna gifte sig männen med yngre kvinnor. Där var det viktigt att kvinnan skulle vara vacker och kunna föra sig. Böndernas kvinnor var lite äldre, de måste först visa att de var duktiga på att arbeta och helst vara fertila, innan de var intressanta som blivande bondmoror.

Under 17- och 1800-talet växer förälskelsen fram som motiv. Det lever parallellt och som ett komplement till de praktiska skälen inte minst i jordbrukssamhället. Konflikterna mellan föräldrar och barn som lever i den här brytningsprocessen skildras ofta i litteratur och drama. Ända in på 1900-talet fanns det kvar motiv som handlade om att "gifta ihop" ägor och skapa större egendomar.

Det har blivit uppenbart att samhället och vigselgudstjänstens situation har förändrats sen arbetet med Hb 1986 började på 1960-talet. Då var medelåldern för att ingå äktenskap den lägsta i Sveriges historia, vilket också präglar ritual och formuleringar. För de allra flesta brudpar är idag vigseln inte starten på ett liv tillsammans, utan mer en bekräftelse på den relation man redan lever i. Aktuell forskning talar om barnens betydelse för att man bestämmer sig för att gifta sig. (Karin Jarnkvists avhandling 2011). Man vill trygga framtiden som familj också i juridisk mening, inte minst för barnens skull. Inte bara unga och fertila personer gifter sig, människor gifter sig senare i livet och långt upp i åren, människor gifter om sig. Sin far och sin mor har mannen – och kvinnan – lämnat för länge sedan. I kyrkan vid vigseln finns kanske både brudparets gemensamma barn och särkullsbarn. Personer i kyrkan är ogifta, gifta, skilda, singlar, sambor, omgifta, änkor eller änklingar, särbor. Mångfalden av relationer är stor. Vår uppgift i vigseln är att bekräfta och välsigna brudparet i den relation man redan lever, och som i vigseln får en juridiskt tryggare grund.

Vigselgudstjänsten som en drömbild eller bilder av liv som fördjupas

"Vigselritualet måste vara 'på riktigt'" säger en familjerådgivare vi talat med. Reaktionen signalerar att vigseln behöver få "gå under huden", inte visa upp en kärlek och en relation som bara håller sig på ytan, som om kärleken var en installation, något oföränderligt eller en drömbild. Kärleken och äktenskapet är ett val, ett förhållningssätt och ett arbete, en relation som är i ständig utveckling och där det behöver få finnas plats för fördjupning. När vi i gruppen talat om äktenskapet, har vi talat om det som ett förbund och ser på förbundet mellan Gud och människan, och den glädje och det arbete som ligger i att hålla fast i relationen och förbundet till varandra. Vi har talat om äktenskapet som en vandring genom livet och lekt med tanken på kyrkgången som bilden för den vandringen:

Tillsammans går paret fram till altaret från de relationer man stigit fram ur och växt i som människa, för att vid altaret bekräfta och befästa äktenskapet och kärleken till varandra som den primära relationen. Sedan går de tillbaka till sina vänner och tidigare familjer men i en ny relation. Vi har talat om människors behov av gemenskap som skapelsegivet och sexualiteten som en del i Guds skapande lust och kraft. Gud skapar människor till hjälp och stöd för varandra. Lärjungarna skickas ut två och två. Genom kärleken till varandra får vi vara medskapare, hjälpa varandra att upptäcka Guds skapelse. "Där kärlek sker, sker något heligt" sa Ludvig Jönsson. Vår uppgift är att lyfta fram glädjen i att få dela vardagen med en annan person, den gemensamma vandringen, det idoga arbetet för relationen och trohetens betydelse. För att citera Werner Jeanrond: "Den romantiska synen på kärleken innehåller inte att kärleken är ett kall, en arbetsuppgift och en plikt. Men det är det Jesus lämnar oss med: Att vi ska älska varandra".

Vi behöver riten

Vi behöver den rituella omramningen av vårt löfte till varandra i vigseln. Även om alla i kyrkan vet att paret lever ihop, och även om paret varje morgon bekräftar sin kärlek till varandra, sker ändå något stort i riten. Detta med att bekräfta sin kärlek "inför Gud och i denna församlings/ dessa vittnens närvaro" gör något med vår relation till varandra i äktenskapet. Det högtidliga i vigseln behöver behållas. Däremot finns en utmaning för kyrkan i det forskning och erfarenheter visar; att de som gifter sig i kyrkan vill ha ett stort bröllop med många gäster. Brudpar som väljer kyrklig vigsel är oftast relativt välutbildade och vana vid, eller åtminstone inte rädda för, att stå inför folk. Det som nästan försvunnit från kyrkan är den "lilla" enkla vigseln med ett par vittnen. Vi behöver därför lyfta fram möjligheten att ha en enklare vigsel också i kyrkan. Och vi behöver ett vigselritual som fungerar lika bra i vid en enkel vigsel som vid en vigsel med många gäster och många medverkande.

Det har blivit viktigt för oss att i en kommande handbok bara ha *en* (1)vigselordning, oavsett om brudparet är samkönat eller olikkönat, om vigseln är "stor" eller "liten".

Till vigselns kontext hör också att vi nu lever i ett mångreligiöst samhälle. Alla är inte kristna, kanske tillhör bara den ena i paret Svenska kyrkan. Det betyder inte att vigseln inte ska vara i Svenska kyrkans ordning, men lyfter snarare frågan om hur vi i ordningen kan respektera och tillvarata mångfalden utan att göra avkall på den kristna traditionen. Det kan vara viktigt för den ena parten att få bli välsignad i sitt äktenskap, medan däremot den andra parten är ointresserad eller motvillig till bröllop i kristen eller svenskkyrklig anda.

Mogna myndiga människor

Samhället har blivit mer mångfacetterat under senaste decennier. En av de positiva följderna av det postmoderna tänkandet är att människan betraktar sig som mogen och myndig med rätt att välja och få sina egna önskemål tillgodosedda.

Ett av de många önskemål som blivit vanligare är frågan om brudöverlämning (att bruden leds in av sin far medan brudgummen väntar framme vid altaret). Detta är inte en svensk tradition, utan en tradition från anglosaxiskt sammanhang och har kommit till oss genom filmer och TV-sända bröllop från bl. a. engelska kungahuset. Ingenstans i vår historia har kvinnan förts till kyrkan av sin far, utan redan under medeltiden hämtades bruden av brudgummen och de red tillsammans till kyrkan, där

första delen av vigseln ägde rum utanför kyrkporten. I vår tid är det mycket vanligt att bruden vill ledas in i kyrkan av sin far, som om hon var omyndig och fördes från en förmyndare till en annan. Den tolkningen görs inte idag, andra aspekter och tolkningar lyfts istället fram. Men i kyrkans sammanhang är det viktigt att poängtera att det är två jämbördiga parter som av egen fri vilja väljer att leva tillsammans, som kommer för att gifta sig. Brudöverlämning krockar både med den postmoderna människosynen och med den svenska traditionen. Vi kan inte rakt av avfärda människors önskemål, men behöver föra samtal om lämplighet och rimlighet i önskemålen.

Andra önskemål som ofta förekommer är om andra platser för vigseln än i kyrkan. Den vigselordning som ska användas behöver fungera oberoende av plats. Vi tror att enkelhet i ordningen gör ordningen lättare att fungera. Men den behöver vara tillräckligt lång för att fungera utan extra musik.

Det vi också ser och behöver fundera över är önskemål om förnyande av äktenskapslöften. Vi ser det som viktigt i ett pars liv tillsammans att få möjlighet att markera en fortsatt relation efter lång tid tillsammans, eller efter att man kämpat sig igenom svårigheter. Kanske är det inte en ordning som ska finnas i handboken och därmed i våra bekännelseskriterier, men kyrkan behöver reflektera över människors längtan efter att rituellt bejaka sin redan ingångna relation utan att därmed gifta om sig.

Vi behöver också hantera behovet av välsignelse över redan ingånget äktenskap. Brudpar med olika etniskt ursprung väljer ibland att gifta sig i ett land men åka till den andra partens hemland för att fira en liknande gudstjänst så att också de släktingar och vänner som finns där ska få vara med och be för paret och fira deras gemenskap.

Det vi också behöver tänka in är det ökade behovet av ordning för gemensam dop- och vigselgudstjänst, och för vigsel med mässa. Vår erfarenhet säger dock att vigsel med mässa är ovanligt.

Det vi kan konstatera är att brudpar av idag är mycket mer förberedda och har god koll på vad som "ska vara" än vad man hade för 20 år sen. Bröllops-siter på nätet och bröllopstidningar ger idéer av olika slag, men också god kunskap om hur en vigsel går till.

Bröllopgäster som åskådare eller deltagare

Frågan om hur vigseln kan bli en gudstjänst där bröllopgästerna är deltagare och inte åskådare har varit viktig i vårt samtal. Kanske behöver vi öppna våra ögon för den delaktighet som redan finns. Bröllopgästerna har klätt upp sig och är i kyrkan för sina vänner skull. De kan ha rest lång väg och gläds med och ber för brudparet på sitt eget sätt, precis som det nu står i inledningsorden att vi ska göra. Vi bör också komma ihåg att många av bröllopgästerna är döpta och medlemmar i Kristi kyrka.

I vigseln finns flera platser för psalmsång, men vi är inte längre vana att sjunga tillsammans och urvalet av vigselpsalmer med aktuella, berörande texter och enkla, lättsjunga melodier är mycket begränsat. Fler psalmer behöver skrivas, gärna på kända melodier eller nya vismelodier, alternativt hämtade från populärmusiken! Vi behöver använda psalmerna konsekvent så att de blir kända. Psalmsången behöver signalera delaktighet, inte exklusivitet!

Ett annat sätt att öka delaktigheten är att ha fler växellästa delar av vigseln. Då skulle bröllopgästerna/församlingen få tillfälle att höras mer. Men också växelläsningar kan bli

exkluderande om man inte vågar läsa högt tillsammans med andra eller om språket blir obegripligt. Kanske skulle förbönen ha församlingssvar och de kan vara desamma genom hela bönen, och vara allmänmännsliga till sin karaktär, även om de har sin utgångspunkt i bibeltexter. Rent psykologiskt/pedagogiskt är det viktigt att i lektionssammanhang få tala/höras i början av en lektion för möjligheten att våga ta ordet igen längre fram. Hur kan vi uppmuntra församlingen att tala/höras i början av gudstjänsten? De flesta av bröllopsgästerna är inte vana vid kyrkliga uttryck, vilka vanliga uttryckssätt kan fungera i kyrkrummet? Hurra för kärleken kan vara ett. Inte för brudparet, det kan man göra vid middagen, men hurra för kärleken, för Guds, för all kärlek.

Naturligtvis får vi också uppmuntra brudparet att be gästerna om hjälp, både i och utanför vigseln, till exempel med textläsning, diktläsning, binda brudbukett, sjunga sånger mm. Den främsta delaktigheten har gästerna i sin relation till brudparet och den behöver vi lyfta för att förstärka delaktigheten.

Musiken i vigseln

Musikens plats är mycket viktig i gudstjänsten! Med musiken kan vi uttrycka känslor som kanske är svåra att uttrycka på annat sätt och den skapar stämning. Till vissa musikstycken kopplas specifika minnen. Musiken når till skikt i människan dit inte ord kan nå. Vi lever idag omgivna av musik, och tekniken hjälper oss att ständigt ha tillgång till musik. Eftersom musiken är så viktig tänker vi oss att det är möjligt att ha sång/musik mellan varje del i vigseln.

Det är viktigt att både tjänstgörande präst och musiker har tät dialog med brudparet och varandra om vilken musik som ska användas. Fokus på diskussionen bör ligga på vilken musik som passar bäst i sammanhanget. Prästens och musikerns respektive kompetenser, liksom rum och instrument, spelar stor roll för vad som är möjligt att framföra. Viktigt är att vigseln är en helhet. Därför är det nödvändigt att präst och musiker kommunicerar om helheten och delarna i gudstjänsten. Det mesta i musikkväg är möjligt att framföra i en vigselgudstjänst och önskemålen om musikstycken att framföra vid in- eller utgång samt som solostycken kan variera stort. Ett musikstycke kan vara viktigt för brudparet, men innehållet i texten kanske inte kan "stå för sig själv". Med hjälp av prästen kan stycket vävas in i gudstjänstens helhet. Präst och musiker behöver också kommunicera om placering av musikstyckena i vigseln, eftersom musikern kan behöva flytta sig mellan olika instrument utan att det uppstår omotiverade uppbromsningar i vigseln.

Det är heller inte möjligt för en musiker att behärska den enorma genrebredd som finns i musiken, och därför behöver musikern vara med i arbetet med att ta fram möjlig musik. Det är också önskvärt att brudparets släkt och vänner engageras under vigseln, gärna med att framföra musikstycken.

En ny "trend" är att brudparet sjunger till varandra, solosånger eller löften. Hur hanterar jag det som liturg? Som liturg behöver vi avstyra överraskningsmoment, så att brudparet vet vad som händer och prästen/musikern kan bygga gudstjänst och tänka dynamik i gudstjänsten. Som vi sagt tidigare är det viktigt med reflektionen över delarna och helheten!

Vi tänker oss att det, precis som idag, ska finnas in- och utgångsmusik (samlings- resp. sändningsmusik) och att det finns tre tillfällen till psalmsång, men att psalmen efter tillkännagivandet kan bytas ut mot sång/instrumentalmusik. Men, som sagt, det behövs nya psalmer!

Ordo

Vi tänker oss att vigselgudstjänsten ska följa den Ordo-tanke som föreslås för högmässan och som också begravningsgruppen skrivit om: **Samling, Ordet, Handling, Sändning**. Vi kan finna strukturen i det ritual vi redan nu har, men vi anser att den behöver tydliggöras och att det är de olika momenten som är ordningen, inte de exakta formuleringarna i varje moment.

En anpassning till Ordo har flera anledningar, inte minst för igenkännandets skull, vilket underlättar för gudstjänstdeltagarna. Bland annat ser vi anknytningar till huvudgudstjänsten genom processionen. Det heliga bärs fram (kors, nattvardskärl). I vigseln är det brudparet, eller snarare deras relation som bärs fram som "det heliga" och Guds närvaro. Kyrkgången får representera vardagen vi kommer från/lever i, och där är för många av brudparen barnen den avgörande anledningen till att de valt att gifta sig. Därför är det viktigt att barnen får gå med in i "processionen" och får vara så delaktiga som är möjligt och rimligt i gudstjänsten. Ur barnperspektiv är barnen med och delar högtiden, men inte som dekoration genom att stå och vara gulliga på de vuxnas villkor. De uppgifter barnen får behöver vara på riktigt. Men det är också viktigt att manifestera att det är de vuxna som gifter sig och att barnen inte har något ansvar för föräldrarnas relation.

Nedan kommer vi att gå igenom den nuvarande ordningen för vigsel och kommentera de olika momenten, varför de bör vara kvar och/eller varför de behöver förändras. Vi vill däremot inte slå fast någon inbördes ordning mellan momenten i respektive del i vigseln.

Samling

I samlingen tänker oss att följande moment kan finnas med:

Ingångsmusik, Psalm, Lovprisning och Inledningsord.

Inledningsord

Vigseln kan, som andra gudstjänster, inledas med "I Faderns och Sonens och den heliga Andens namn" men treenighetsformeln behöver vidgas. Andra möjliga uttryck: "I Gud, den treeniges namn", eller "I Skaparens, Befriarens och Livgivarens/Livgiverskans namn" (för att tala om vad Gud gör istället för att ge bilder av vad Gud är)

Vi tänker oss att vi här behöver ha det direkta tilltalet och den direkta anledningen till att vi är samlade: "till vigsel mellan er två, NN och NN" etc. Därefter följer idag två varianter. Vi menar att hela inledningsordet *bör* formuleras kontextuellt och med uppgift att 1) tala om äktenskapet, 2) vara personligt och 3) tala om kärleken så att alla kan inbegripas. Dessutom behövs tre förslag att använda sig av om man inte vill skriva eget inledningsord. De två som idag finns att välja mellan är å ena sidan oerhört formellt och bygger direkt på äktenskapsbalken, och å andra sidan så högravande att många brudpar väljer bort det pga sättet att tala om Gud och om kärleken. Den andra varianten talar om äktenskapet i framtidstermer, men vi skulle vilja att vi mer använder oss av presentisk aspekt. De allra flesta par lever redan tillsammans och har ett gemensamt hem. Framtiden vet ingen något om,

även om vi hoppas och ber för en framtid i kärlek. Men vi har alla varit med om att viga personer som är döende och då futurum är oanvändbart.

Ord som behöver finnas med i inledningsordet är: respekt, trohet, förtroende och kärlek, hänsyn, dela och fördela, växa och fördjupas tillsammans, ansvar och lust, individ och tillsammans.

Bilden av äktenskapet främst som en Guds gåva är märklig, då äktenskapet är en borgerlig institution. Att kärleken är en Guds gåva lyfter istället in parets kärlek in i ett större sammanhang. Begreppet "Samhällets bestånd" är märkligt både rent språkligt och innehållsligt, som om samhället står och faller med att människor gifter sig. Däremot behöver vi ramar att förhålla oss till för att vara kreativa. Här kan vi lyfta fram vigselns karaktär av brobrännarsituation. Att gifta sig är i vissa sammanhang att bryta normen och att våga välja. Paret har valt varandra och gör det tydligt på alla sätt genom vigseln. Äktenskapet är inte något som bara är. Den har en tydlig karaktär av val. Det betyder inte ett "antingen eller" –val. Paret väljer varandra. Men signalerar också till omgivningen, både föräldrar, vänner och andra, att man inte ska störa eller förstöra relationen. Att välja är att sätta ner foten i ett liv som lunkar på eller snurrar på. Att gifta sig, trots dåliga erfarenheter och kraschade relationer bakom sig, gör beslutet ännu starkare. Bögpar som gifter sig blir ibland häcklade för att de vill ha med kyrkan att göra. Men omsorgscirklarna som Jesus sprider, har också spritt sig hit och kyrkan visar det också i relation till samkönade par. Vigseln lyfter fram modet att våga fatta beslut om långvarig, trofast, jämställd relation "tills döden skiljer oss åt", eller "intill slutet", som det uttrycktes på 1300-talet. Samtidigt ska vi ha med oss att i 1942 års handbok nämndes inget om "tills döden skiljer oss åt". Kanske var det en självklarhet ändå.

I vigseln lyfter vi fram det irrationella, att säga ja till en annan människa, att följa sitt hjärta. Det är ett överlagt men irrationellt beslut, inte en biljett till säkerheten. Det liknar hur Jesus betar sig, hur han säger JA till människan. Äktenskapet kräver mod och blir en övning i att välja och att välja bort. Det blir en motreaktion mot ett konsumistiskt ideal, och visar på att det finns en vinst i att välja en och att stanna och låta sig fördjupas tillsammans med den andra. Det tar också människors längtan efter närhet och gemenskap på allvar.

Ordet

I Ordets del tänker vi oss **bibelläsning, eventuellt annan textläsning och eventuellt vigselstal**. Som avslutning på Ordets del kan **musik/sång/psalm** förekomma

Eftersom vi vill att handboken bara ska ha *en* vigselordning, och eftersom de sammanhang som brudparen kommer från varierar så mycket, är det omöjligt att ange *ett* bibelord som absolut nödvändigt att läsa på *alla* vigslar. Dessutom behöver vi tala om hur vi använder bibeltexten eller bibeltexterna. Vilket mål har vi med att läsa texten, vilket syfte fyller den? Hur tar vi hänsyn till textens Sitz im Leben när vi använder texten. Vi vill att bibeltext ska läsas vid vigsel, som vid alla gudstjänster, men texterna kan inte enkelt och okommenterat staplas på varandra.

Människor av idag har inte kunskap om med vilka avsikter bibeltexterna är skrivna, och därför är det svårt att låta bibeltexter stå helt för sig själva. Ett ord ryckt ur sitt sammanhang säger ingenting, eftersom saker alltid sägs i ett sammanhang och bibeltexter är skrivna i sitt sammanhang och med speciellt syfte. Att som i Hb 1986 föreskriva en text som läses helt okommenterat, gör bibeltexten obegriplig. Om man istället antingen anger ur vilken diskussion den tagits eller om texten läses i

anslutning till förkunnelse kan innehållet tala till lyssnarna på ett helt annat sätt och öppna helt nya perspektiv.

Vi anser att vigselstal bör/ska förekomma under vigseln, och ser tre möjliga placeringar av förkunnelse i vigseln:

1) I samlingen som förstärkt inledningsord till vigseln, för att knyta an till brudparets och bröllopgästernas sammanhang och förbereda oss för det som kommer, för att "möblera rummet";

2) Efter bibelläsningen i Ordets del och inför löftena, vilket skulle hjälpa lyssnarna att relatera till bibeltexten. Samtidigt finns en risk för att rörelsen i vigseln stannar upp om det kommer några minuters förkunnelse i samband med textläsning och inför vigselakten. Kanske att man hellre kan ge en kort introduktion till texten, och dessutom låta andra bibeltexter, dikter och sånger fördjupa tolkningen av texten och sammanhanget i Ordets del av gudstjänsten.

3) Den tredje placeringen av vigselstal hittar vi i sändningen, antingen före eller efter välsignelsen (som i Hb 1986). Om man väljer före välsignelsen, vilket vi förordar, får välsignelsen vara det sista som sägs med ord i gudstjänsten och prästens ord får i förkunnelsen formen av en hälsning till de nygifta (däremot får det inte bli ett privat tal som borde hållas vid bröllopsmiddagen!!) och som en inledning till välsignelsen.

Vigseln är inte platsen för tre predikningar, så låt endast ett av dessa tillfällen vara det ställe där den huvudsakliga förkunnelsen sker (jmf beredelseord och predikan i högmässan).

Oavsett vilken placering vigseltalet får, kan samma bibelord få finnas med genom hela vigseln, explicit eller antytt, så att bibelordet får utgöra grunden för hela vigseln och vigseln som en helhet.

Förutom de bibeltexter som idag finns som förslag för bibelläsning, föreslår vi bl a följande texter: Rut 1:16-17, Jh 15:9-12, Fil 2:1-5, 1 Joh 4:11-12, Jh 13:34, Mk 6:7a, Mt 10:8b, Höga visan 1-2 (kan användas som inledningsord). Men ingen av bibeltexterna kan vara obligatorisk, eftersom brudparens liv och situationer ser så olika ut.

Det finns många sätt att leva, och tyvärr har vi en tendens att värdera, eller orden har en värderande klang. Det blir viktigt hur vi talar i vigseltalet och vilka ord som används både i talet och i ritualen med tanke på att i kyrkan finns människor i en mängd olika relationer, människor som alla är en del av Guds skapelse som längtar och vändas.

Handlingens del

Denna del utgör på ett sätt gudstjänstens centrum mot vilket annat i gudstjänsten pekar fram eller ut ur. Vi firar inte vigselgudstjänst för Guds skull utan för människans. Människors kärlek och vilja att därför ingå/bekräfta sin förening med varandra är centrum. Eftersom Gud är all kärleks och allt livs ursprung, får vi, både brudpar och församling, vända oss till Gud med vår tacksamhet och bön, inför Guds ansikte gestalta och bekräfta den relation och det förbund som brudparet lever i och ta emot Guds välsignelse för våra liv.

I den här delen finns det som enligt äktenskapsbalken är juridiskt avgörande för ingående av äktenskap: Båda parterna närvarar samtidigt, på fråga ska de ge tillkänna att de samtycker till

äktenskapet och vigselförrättaren ska förklara att de är makar, vilket ska ske på svenska. Dessutom ska paret ha lämnat ett intyg om hindersprövning till vigselförrättaren, men det ligger utanför vigselaktens ram. För att vigseln ska vara giltig krävs också att präster håller sig till Svenska kyrkans ordning.

I handlingens del tänker vi oss att följande moment ingår:

Frågor, bön över ringen/symbolen, ringväxling, löften, tillkännagivandet

"Inför Gud och i denna församlings/vittens närvaro" – är omistligt. När dessa ord uttalas sker något i rummet. Frasen inleder frågorna till brudparet, och de förväntas svara ja, "ge sitt medgivande" som det står i äktenskapsbalken. Förutsätter det att man har ett språk? Kan man ge sitt medgivande utan att svara ja? Duger en nickning? Ett ögonkast? Detta är en fråga om tillgänglighet för människor som har ett begränsat eller obefintligt talat språk, personer som både är mogna och myndiga och har rätt att ingå äktenskap.

Vilka ord vi använder i vigseln ställs här på sin spets. Det är bland annat nu vi vill slippa höra att vi tar varandra till man och hustru, där det språkligt sett är kvinnan som ändrar relation och status, inte mannen. "Äkta makar" är inte heller optimalt, förhoppningsvis finns det bättre uttryck. Kan kärlek vara oäkta? Makar är inte ett språkbruk som fungerar idag – även om det används i äktenskapsbalken. Hur talar vi om relationen mellan de två som ingår äktenskap utan att använda gammaldags formuleringar, eller behöver vi ha olika uttryck beroende på om paret består av man och kvinna, man och man eller kvinna och kvinna? Och utan att värdera och därmed ställa andra former av relationer i sämre dager? Idag används ordet makar för att det är användbart oberoende av vilka som gifter sig, och det i sig bra.

Ringan – eller symbolen, har vi talat mycket om. Måste man ha en ring? Vi behöver ha ett synligt tecken, men vilket? Ringen är dyr, men är vanlig. Den signalerar samhörighet både för paret och socialt utåt för andra. Finns det annat som kan vara symbol för den gemenskap som konstitueras. Tatuering, kan det fungera? Band som knyts, ljus som tänds, rosenblad som strös i en ring runt brudparet (vad säger vaktmästaren?) En ring är förenad med en ansevärd kostnad. Vad händer om man inte har råd med en ring, kan man inte gifta sig då?

Bönen över ringarna laddar ringarna med symbolvärde som tecken på äktenskapet. Men vad är det vi gör? Bön? Välsignelse? Magi? En performativ handling?

"Låt nu denna församling höra era löften". Men är det egentligen löften? Vad är det vi lovar? "Jag, NN, Tar dig NN, nu till min hustru/man..." Det finns inget löfte i det, snarare är det ett konstaterande som är tydligt performativt och gör att det som sägs blir till. I den förestående varianten sägs inget om kärlek, vilket däremot görs i den andra varianten. "Jag vill älska dig, dela glädje..." är inget löfte? "Jag älskar dig, Jag vill dela glädje och sorg." Den å sin sida uttrycker tydligare att intentionen i det som sägs har kärleken som grund. Men frågan är vad vi vill lova/kan lova. "Jag älskar dig. Jag vill dela glädje och sorg med dig..." Det är bra med ett par alternativ, men de som finns behöver formuleras om. Det är också bra att det finns möjlighet för brudparet att formulera egna löften, där kärleken får vara utgångspunkt och att det finns en intention att dela livet i alla dess aspekter.

Formuleringen "tills döden skiljer oss åt" är både en rikedom och en svårighet. För somliga är det högtidligt och stort att få använda denna formulering, för andra är det en stor ångest både i att lova

något som man med hjälp av statistik och erfarenhet kanske inte kommer att kunna hålla, eller om man har ett äktenskap bakom sig och lever med känslan av att redan ha brutit ett löfte. Också bilden av döden i sig kan vara problematisk i detta sammanhang. I 1942 års ordning fanns inget om "tills döden skiljer oss åt". Då användes formuleringen "Och till ett vårdtecken giver jag dig/mottager jag denna ring". "Intill slutet" sa man på 1300-talet.

Tillkännagivandet hör till den juridiska delen, och är viktigt också för högtidligheten. Men att säga "Herren ska leda er i sin sanning" låter märkligt. Vad är det för slags sanning? Och vad signalerar uttrycket "leda er"? Kan det formuleras på annat sätt? Tillkännagivandet måste enligt kammarkollegiet uttalas på svenska.

Kanske kan vi här få leka med tanken på att det här är platsen att låta jublet bryta lös. "Gud är kärlek och vill kärlek. Ni har nu sagt ja till varandras kärlek. Ni är nu äkta makar/ni två har nu blivit ett. Låt oss nu hurra för kärleken", "Låt oss utbringa ett fyrfaldigt leve för kärleken/applådera för kärleken! – för allas våra kärlekar: förflutna, nuvarande och kommande och särskilt för den som ni har funnit, NN och NN". Ett enkelt sätt att låta alla komma till tals och dessutom låta lekfullheten få plats mitt i högtidligheten.

Allt vanligare blir att brudparet efter tillkännagivandet kysser varandra. Ibland får prästen frågan om han/hon kan säga till när man får/ska kyssas. Å ena sidan signalerar detta att "nu är det tillåtet att kyssas" – som om det inte varit det tidigare, vilket står helt i samklang med brudöverlämnande i början av vigseln. Å andra sidan är vi tyvärr återhållsamma med att gestalta med kroppen, och i vigseln om någonstans kan det väl vara platsen då vi med våra kroppar får uttrycka glädje och tacksamhet och förening. Men det är inget som ska skrivas in i nästa handbok. Däremot ger frågan om kyssen en fingervisning om att ge plats för fler kroppsliga uttryck än att stå upp, falla på knä och sitta ner.

Efter tillkännagivandet är det en given plats för psalm/instrumentalmusik/solosång.

Sändningen

Här kommer den del av vigselgudstjänsten som konkret lägger brudparets liv och vardag tillsammans i Guds händer och sänder hela församlingen ut i livet utanför kyrkan

Förbön är en av de viktigaste delarna både för församlingen och för brudparet för att få sätta ord på sina tankar, förhoppningar och böner inför framtiden. Det behöver finnas olika möjliga varianter av böner att välja på, både lästa och sjungna. Gärna förbön med församlingssvar. Bönen behöver vara anpassad efter brudparet, ta sin utgångspunkt i nuet och signalera långsiktighet och möjlighet till att växa och fördjupas tillsammans. Redan nu finns instruktionen att bönen gärna formuleras och bes högt av någon av brudparets vänner. Liksom i inledningen tänker vi oss att det ska stå främst och att det, om så inte sker, några alternativ finns färdigformulerade. I de färdigformulerade böerna är språket oerhört viktigt!! Ett gott försök till formulering fanns i försöksordningen 2000: "Vi tackar dig, Gud för kärleken mellan NN och NN och för denna stund då de har fått bejaka sin kärlek till varandra ..."

Herrens bön följer direkt på förbönen.

Efter Herrens bön kan **vigseltalet** komma – och leda över till **välsignelsen** som får vara det sista talade momentet i vigseln. I välsignelsen välsignar Gud genom prästen hela församlingen, inte bara brudparet.

En tradition säger att förbön, Herrens bön och välsignelsen bör hållas ihop, men både i huvudgudstjänsten och i begravningsgudstjänsten bryts den enheten.

Psalm/sång/instrumentalmusik kan följa efter välsignelsen. Det är bra att få sjunga tillsammans och en fint sätt att sändas ut med musiken i kroppen. Eventuellt kan sändningsord läsas efter psalmen

Utgångsmusik kan gärna förekomma under vilken brudparet och hela församlingen lämnar kyrkan.

Sammanfattning

Under arbetet med vigselgudstjänsten har orden **mångfald** och **helhet** återkommit. Vi utgår därför från dem när vi sammanfattar vårt arbete:

Helhet i mångfalden – Vigselordningen i 1986 års handbok ger sken av att de som ska gifta sig är unga och just flyttar hemifrån. Så är inte fallet för de allra flesta brudpar idag. Brudpar har ofta barn, och många brudpar har varit gifta tidigare. En del brudpar kommer aldrig att kunna få barn, av åldersskäl eller av andra skäl. Den etniska, kulturella och religiösa mångfalden är stor både bland brudpar och bland gäster och detta måste vi ta hänsyn till.

Gudstjänstlivet en helhet – Vi tänker oss att handboken ska innehålla *en* (1) ordning för vigsel och att den ska följa strukturen för huvudgudstjänstens ordo: samling, ordets del, handlingens del och sändning. Inom dessa delar behöver vissa moment finnas med. Eftersom mångfalden är så stor både i avseende på tradition och sammanhang, behöver momenten vara möjliga att formulera utifrån varje situation och brudpar. Det behöver också finnas några färdigformulerade förslag som är möjliga att använda i vissa fall, men vi tänker oss att det är momenten och inte formuleringarna som utgör ordningen.

Språket i vigseln - både symbolspråk och det talade språket behöver vara både högtidligt och anpassat till vår verklighet. Det ska vara ett språk som bjuder in, inte ställer utanför, ett språk som är ickehierarkiskt, såsom vigseln i svensk tradition bygger på båda parternas frivilliga ja till varandra. Språket ska fungera både i det enkla sammanhanget och vid den stora pampiga vigseln och ta hänsyn till mångfalden.

Barnen - för många brudpar är anledning till att de gifter sig att de har fått barn. Barnen behöver känna att de är delaktiga i det som sker, men det är viktigt att det är brudparet som gifter sig och att barnen inte har ansvar för relationen. För en del barn är vigseln komplicerad och allas känslor måste respekteras.

Musiken i vigseln är oerhört viktig - både som gestaltning, tolkning, för minnet och för stämningen. För att vigseln ska bli den helhet som vi vill att den ska vara, krävs att musik och musikens placering väljs i nära samarbete mellan musiker, präst och brudpar. Vi vill att det ska finnas plats för musik när brudparet går in och går ut. Dessutom vill vi att det ska finnas plats för psalm/sång/instrumentalmusik mellan de olika delarna i vigseln.

Bibelläsning ska finnas med i vigseln, som i alla gudstjänster. Vilken text som ska användas ska vara valbart, bland en mängd förslag. Vigseltal ska hållas.

Den juridiska delen av vigseln kräver att båda parterna är där samtidigt och att båda tillkännager sitt samtycke till äktenskapet. Vigsselförrättaren ska också förklara att de två är makar och detta ska ske på svenska. Vigseln blir bara giltig om brudparet har lämnat intyg om hindersprövning till prästen och om prästen håller sig till Svenska kyrkans ordning.

Uppsala 2011-06-30

Arbetsgruppen för vigseldgudstjänsten

/Tina Johansson